

УДК 659075.0

О.Г. ГОНЧАРЕНКО,
к.е.н., доцент

Економічна ефективність використання ресурсного потенціалу виробничого комплексу кримінально–виконавчої системи України

Досліджено формування та ефективність використання ресурсного потенціалу державних підприємств виробничого комплексу кримінально–виконавчої системи України. Проведено аналіз динаміки окремих видів ресурсів та рівня забезпеченості ними підприємств, а також розраховано показники ефективності використання основних фондів за галузевою ознакою.

Ключові слова: ресурси, потенціал, основні засоби, економічна ефективність.

О.Г. ГОНЧАРЕНКО,
к.э.н., доцент

Экономическая эффективность использования ресурсного потенциала производственного комплекса уголовно–исполнительной системы Украины

Исследованы формирование и эффективность использования ресурсного потенциала государственных предприятий производственного комплекса уголовно–исполнительной системы Украины. Проведен анализ динамики отдельных видов ресурсов и уровня обеспеченности им предприятий, а также рассчитаны показатели эффективности использования основных фондов по отраслевому признаку.

Ключевые слова: ресурсы, потенциал, основные средства, экономическая эффективность.

O.GONCHARENKO,
Ph.D., economic sciences, Assistant Professor

Economic efficiency of resource potential industrial complex penal system of Ukraine

Formation of efficiency and resource potential of public enterprises manufacturing complex penal system of Ukraine. The analysis of the dynamics of certain types of resources and provision of their enterprises and calculated performance of fixed assets on an industry basis.

Keywords: resources, potential, basic tools, economic efficiency.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань управління виробничим комплексом є формування виробничих систем на такому рівні, який би забезпечив їх ритмічну роботу і надав можливість залучати до суспільно–корисної праці максимальну кількість засуджених. До складу виробничого комплексу кримінально–виконавчої системи України входять 112 підприємств установ виконання покарань з промисловим напрямком діяльності, 168 майстерень, 12 підприємств установ виконання покарань із сільськогосподарським профілем виробництва та 150 підсобних господарств. У складі промислових підприємств 10 спеціалізованих швейних підприємств, 6 займаються видобутком граніту, інші виготовляють широкий спектр продукції сільгоспмашинобудування, литво, ковани вироби, кран–балки, автопричепи, стовпи вуличного освітлення, резервуари, фільтри, широкий спектр архітектурно–будівельних виробів, меблі, електротехнічну та кабельно–провідникову продукцію тощо. До початку реформ у країні виробничий комплекс Державної кримінально–виконавчої служби України являв собою сукупність стабільно функціонуючих підприємств з налагодженими кооперативними зв'язками.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам формування і ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств присвячено багато праць вітчизняних

і закордонних вчених (В.М. Бондаренко [1], О.М. Вишнеvsька [2], О.І. Гуторов [3], Л.А. Колеснікова [4], Н.С. Краснокутська [5], Н.С. Матвеева [6] та ін.), але недостатньо досліджені питання економічної ефективності використання ресурсного потенціалу державних підприємств виробничого комплексу кримінально–виконавчої системи України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Причиною низької рентабельності виробництва кримінально – виконавчої системи, в тому числі, були загальноекономічні і політичні чинники, які Л. Колеснікова характеризувала як «високий ступінь агресивності середовища розвитку бізнесу, обумовленого демотивуючими «правилами гри», встановленими на державному рівні. Під агресивним характером середовища розвитку бізнесу розуміють такий тип впливу, який спонукає підприємства постійно орієнтуватися на виживання, а не на розвиток. При цьому сама держава виступає відносно підприємств не як партнер, який володіє правом встановлення і контролю виконання «справедливих» правил гри, а як хижак, змушуючи підприємства відноситись до держави відповідним чином» [4]. Ця тенденція повною мірою відноситься і до виробничого комплексу. Поряд із реалізацією комплексу заходів державної підтримки виробничого комплексу кримінально–виконавчої системи і прийняттям відповідних нормативно–правових ак–

тів, триває відволікання фінансових ресурсів з виробництва. Фінансова криза 2009–2010 років суттєво не вплинула на бюджетне фінансування кримінально-виконавчої системи, але негативно відобразилась на результатах її діяльності.

Метою статті є вивчення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств установ виконання покарань з промисловим та сільськогосподарським напрямками діяльності, які входять до складу виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України.

Виклад основного матеріалу. Для визначення ресурсного потенціалу виробничого комплексу як об'єкта дослідження необхідно зупинитися на теоретичних підходах до цього терміну в дослідженнях вчених-економістів. Так, В. Бондаренко під ресурсним потенціалом розуміє категорію, яка згадується лише тоді, коли мова йде про діючий потенціал, а результат його використання характеризується досягнутим рівнем економічного потенціалу [1]. О. Вишнеvsька дає таке визначення ресурсного потенціалу: «обсяг ресурсів, взятих у співставленні з народногосподарськими потребами, і з урахуванням можливостей розширення і поповнення цих ресурсів у довгостроковій перспективі, пов'язуючи його з характеристикою джерел ресурсів. Включає – запаси природних, матеріальних, фінансових, інформаційних ресурсів, а також населення» [2]. Н. Краснокутська під ресурсним потенціалом визначає «матеріальну основу виробництва, але в статичній – до моменту залучення ресурсів у виробничий процес» [5].

Для наукового розв'язання складної і важливої проблеми ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств необхідно, перш за все, врахувати ту обставину, що головним засобом виробництва в сільському господарстві є земля. Земельні фонди будь-якого господарства і їх правильне використання є головним чинником успіху у розвитку аграрного виробництва [3]. У виробничому комплексі функціонують підприємства із сільськогосподарським профілем виробництва, земельний фонд яких становить 46276 га, в тому числі сільськогосподарських угідь – 41394 га, ріллі – 34941 га, у власному виробництві названих підприємств знаходиться 23 050 га. У 2013 році підприємствами виправних колоній реалізовано сільськогосподарської продукції на загальну суму 68,8 млн. грн., що на 3,1 млн. грн. більше, ніж у 2012 році. Питома вага продукції рослинництва становила 66,8% (або 46 млн. грн.), тваринництва – 22,8 млн. грн., або 33, 2%. Намолочено сільськогосподарськими підприємствами 17,4 тис. т зернових культур, кукурудзи майже 7 тис. т, соняшнику – 6,5 тис. т [7].

Сільськогосподарськими підприємствами експлуатуються 118 тракторів, 9 комбайнів, 134 автомобілі та 490 сільськогосподарських агрегатів. Також у наявності є обладнання по переробці борошна та круп (8 млинів та 14 крупорушок). Упродовж останніх років проводиться поступове оновлення машино-тракторного парку підприємств із сільськогосподарським профілем виробництва, зокрема в 2013 році придбано сільськогосподарської техніки на загальну суму 4,4 млн. грн., у тому числі тракторів – 5 одиниць, комбайнів 2 одиниці та іншої техніки 10 одиниць.

Два сільськогосподарські підприємства (Машівська ВК №9 та Крюківська ВК №29) Полтавської області мають статус племінних репродукторів по розведенню великої ро-

гатої худоби. Вони включені до державної програми селекції у тваринництві і фінансуються з державного бюджету. Деякі підприємства отримують дотації з державного бюджету за реалізацію молока та м'яса свинини. В 2013 році у підсобних господарствах установ виконання покарань утримувалося: великої рогатої худоби 916 голів, 12 800 голів свиней, 16,6 тис. голів птиці, 964 тис. голів кіз та овець, 150 голів коней та 113 бджолосімей.

Частка підприємств із промисловим напрямом діяльності становить 91,2% суб'єктів господарювання виробничого комплексу, а незначну питому вагу становлять підприємства із сільськогосподарським профілем виробництва (8,8%), що пояснюється наявністю у сільському господарстві специфічного засобу праці – земельних ресурсів, прерогатива використання яких, надається суб'єктам підприємницької діяльності, а не установам виконання покарань, і використовуються землі на умовах їх оренди у пайовиків. Також перевага промислової галузі пояснюється специфікою організації виробництва в установах виконання покарань.

В установах виконання покарань із максимальним рівнем безпеки – засуджені до довічного позбавлення волі залучаються до праці тільки на території колонії з врахуванням вимог тримання їх у приміщеннях камерного типу (ст. 151 КВК України). В установах виконання покарань середнього рівня безпеки – організоване власне виробництво, яке знаходиться на території установи (п. 21 Правил внутрішнього розпорядку виправної колонії), а в установи виконання покарань з мінімальним рівнем безпеки – власне виробництво, а також засноване на умовах договорів з підприємствами усіх форм власності, в тому числі, і за межами установи за умови забезпечення постійного нагляду за засудженими та щоденного повернення до житлової зони (п. 21 Правил внутрішнього розпорядку виправної колонії).

Проведений аналіз динаміки окремих видів ресурсів та рівня забезпеченості ними державних підприємств установ виконання покарань дозволяє визначити величину ресурсного потенціалу виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України (табл. 1).

Проведені розрахунки свідчать, що наявний ресурсний потенціал виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України на кінець 2013 року становить 2335,5 млн. грн., що на 17,2% перевищує рівень 2009 року та на 5,0% – 2012 року. На частку державних підприємств установ виконання покарань із промисловим напрямом у 2013 році припадало 70,9% ресурсного потенціалу, на частку підприємств із сільськогосподарським напрямом – 29,1%, що пов'язано із незначною кількістю установ виконання покарань, які мають підприємства із сільськогосподарським напрямом діяльності, серед установ досліджуваної сукупності (12 установ).

На частку необоротних активів припадає 65,2% загальної вартості активів, відповідно на оборотні активи – 34,8% (табл. 2). Причому в промисловості оборотні активи на 1,6% переважають необоротні; у сільському господарстві ситуація протилежно інша – 89,7% припадає на необоротні активи. Це пов'язано з технологічними особливостями галузей виробничого комплексу, зокрема промисловість залежна від кількості сировини, яка є оборотним засобом сфери виробництва, а сільське господарство пов'язане з використанням тракторів, комбайнів та сільськогосподарських машин і агрегатів.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Визначення величини ресурсного потенціалу виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України у 2009–2013 роках, млн. грн.

Показник	Роки					2013 у % до 2009
	2009	2010	2011	2012	2013	
Промисловість						
Матеріально-технічний потенціал	762,2	644,0	651,0	691,7	653,5	85,7
Трудовий потенціал	826,3	1048,4	1072,3	1115,2	906,1	109,7
Нематеріальний потенціал	44,3	92,1	77,3	82,4	95,8	216,3
Ресурсний потенціал, всього	1632,8	1784,5	1800,6	1889,2	1655,5	101,4
Сільське господарство						
Природно-ресурсний потенціал	18,4	21,4	19,2	12,4	16,3	88,6
Матеріально-технічний потенціал	317,4	295,3	308,7	301,4	299,2	94,3
Трудовий потенціал	23,9	29,4	24,2	22,6	19,0	79,6
Нематеріальний потенціал	151,3	113,9	168,0	185,0	345,4	228,3
Ресурсний потенціал, всього	359,7	346,1	352,1	336,4	680,0	189,0
Разом промисловість та сільське господарство	1992,5	2130,6	2152,7	2225,6	2335,5	117,2

Джерело: розраховано автором на підставі зведеної річної звітності державних підприємств установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Таблиця 2. Аналіз структури активів виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України у 2013 році

Елементи активу балансу	Виробничий комплекс – всього		В тому числі			
			промисловість		сільське господарство	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Необоротні активи	793179	65,2	361790,5	49,2	431388,5	89,7
Оборотні активи	423083,5	34,8	373509,5	50,8	49574	10,3
Всього	1216262,5	100,0	735300,0	100,0	480962,5	100,0

Джерело: розраховано автором на підставі зведеної річної звітності підприємств установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Таблиця 3. Динаміка показників ефективності використання основних засобів підприємств кримінально-виконавчої системи України у 2009–2013 роках

Показники	Роки					2013 у % до 2009
	2009	2010	2011	2012	2013	
Промисловість						
Фондовіддача, грн.	0,97	1,44	1,23	1,23	1,59	163,7
Фондомісткість, грн.	1,03	0,69	0,82	0,81	0,63	61,1
Норма прибутку, %	-0,18	-0,27	0,18	-0,44	-1,11	< 6,2 р.
Рентабельність основних засобів, %	-0,37	-0,59	0,38	-0,97	-2,59	< 7,0 р.
Сільське господарство						
Фондовіддача, грн.	0,23	0,52	0,38	0,37	0,23	101,3
Фондомісткість, грн.	4,42	1,94	2,61	2,67	4,36	98,7
Норма прибутку, %	0,39	0,44	1,18	1,10	1,04	> 2,7 р.
Рентабельність основних засобів, %	0,54	0,61	1,38	1,31	1,25	> 2,3 р.

Джерело: розраховано автором на підставі зведеної річної звітності державних підприємств установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Вважаємо, що одним із домінуючих факторів зростання обсягів виробництва є суттєве зростання економічної ефективності використання матеріально-технічного потенціалу, зокрема основних засобів. У 2013 році показник фондовіддачі перевищує рівень 2009 року в підприємств з промисловим напрямом діяльності на 63,7%, сільськогосподарських – на 1,3% (табл. 3).

Проте галузеві тенденції показників прибутковості використання основних засобів дещо різняться. Так, за рахунок зростання рівня збитків, у галузі промисловості норма прибутку, як показник прибутковості авансованого основного і оборотного капіталу, у 2013 році у 6,2 раза нижчий за рівень 2009 року, рентабельність основних засобів – у 7 разів. У той же час у сільському господарстві норма прибутку звітного року перевищує показник базового у 2,7 раза, рентабельність

основних засобів – у 2,3 раза. Це підтверджує тезу про перевагу ефективності використання ресурсів у сільському господарстві, проте не дозволяє зробити кінцевий висновок про ефективність використання потенціалу у виробничому комплексі кримінально-виконавчої системи України загалом.

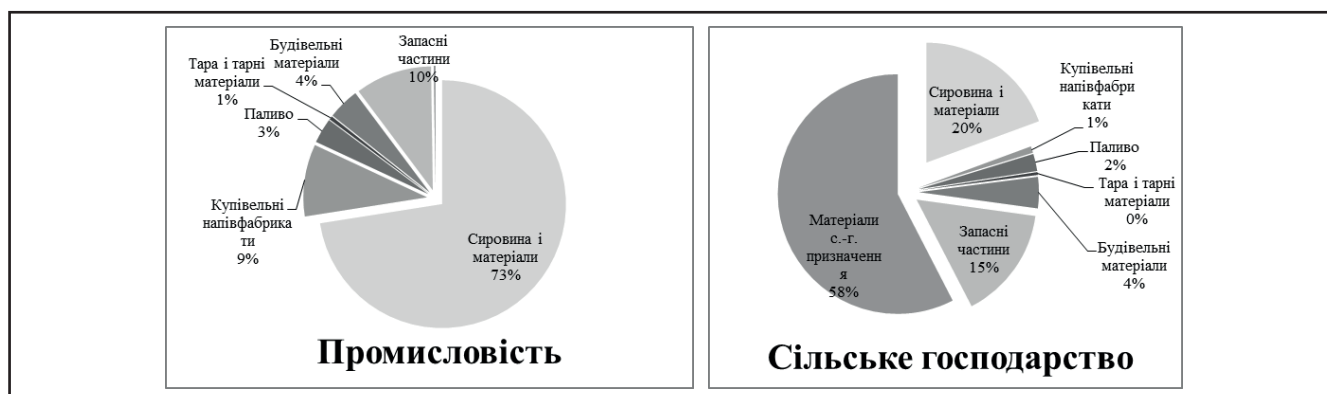
Порівнюючи динаміку обсягів капітальних інвестицій за галузевою ознакою, необхідно відмітити їх зниження у 2013 році порівняно із 2009 роком. Проте темп зниження показника в галузі сільського господарства на 4,4% перевищує аналогічний показник у галузі промисловості (рис. 1). Це обумовлює перегляд існуючої політики із відтворення основних засобів саме у сільськогосподарській галузі.

Структура виробничих запасів досліджуваних підприємств виробничого комплексу пов'язана зі специфікою технологіч-

Рисунок 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України у 2009–2013 роках, %

Джерело: побудовано автором на підставі зведеної річної звітності підприємств установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України.

Рисунок 2. Структура виробничих запасів виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України у 2009–2013 роках, %

Джерело: побудовано автором на підставі зведеної річної звітності установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України.

них параметрів виробництва, результатом чого понад 73,0% запасів у галузі промисловості припадає на сировину, 58,0% у галузі сільського господарства становлять матеріали сільськогосподарського призначення (рис. 2).

Таким чином, дослідження показали різноманітні тенденції динаміки вартості окремих складових ресурсного потенціалу виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України, врахування та поглиблене дослідження яких дозволить сформулювати низку заходів із підвищення ефективності використання як окремо взятих ресурсів, так і прибутковості ресурсного потенціалу загалом.

Висновки

Аналізуючи вище викладене, можна зробити такі висновки. Виробничий комплекс кримінально-виконавчої системи України представлено двома напрямками виробництва – промисловістю і сільським господарством із помітним домінуванням першого. Ресурсний потенціал виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи України на кінець 2013 року становить 2335,5 млн. грн., що на 17,2%

перевищує рівень 2009 року та на 5,0% – 2012 року. На частку державних підприємств установ виконання покарань із промисловим напрямом у 2013 році припадало 70,9% ресурсного потенціалу, на частку підприємств із сільськогосподарським напрямком – 29,1%, що пов'язано із незначною кількістю установ виконання покарань, які мають підприємства з сільськогосподарським напрямком діяльності серед установ досліджуваної сукупності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В.М. Ресурсний потенціал економічного зростання підприємств АПК / В.М. Бондаренко, Л.М. Бондаренко // Зб. наукових праць ВНАУ. – Економічні науки. – 2012. – №1 (56). – Т. 3. – С. 132–139.
2. Вишнеvsька О.М. Формування та оцінювання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств / О.М. Вишнеvsька // Вісник ХНАУ. – 2007. – №3. – С. 27–32.
3. Гуртов О.І. Проблеми формування та використання ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки / О.І. Гуртов, О.О. Гуртова // Економіка та менеджмент: вісник СНАУ. – Суми, 2008. – Вип. 7/1 (29). – С. 34–39.

4. Колесникова Л.А. Порядок для хаоса: государство и предпринимательство в переходной экономике / Под ред. Б.К. Злобина. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 246 с.

5. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 352 с.

6. Матвеева Н.С. Особенности организации производства в уголовно-исполнительной системе России / Н.С. Матвеева // Человек: преступление и наказание. – Вологда, 2010. – №4 (71). – С. 118–122.

7. Загальна характеристика ДПтС України [Електрон. ресурс] Державна пенітенціарна служба України. – URL:

УДК 334.784+303.4]:303.113

І.І. БОГАТИРЬОВ,

к.е.н., доцент, докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Генезис формування фінансового механізму корпорації

У статті уточнено генезис фінансового механізму корпорації та обґрунтовано системоутворюючі фактори з позицій досягнення рівноваги в процесі стратегічного розвитку.

Ключові слова: фінанси, фінансовий механізм, стратегічний розвиток корпорацій.

І.І. БОГАТЫРЕВ,

к.э.н., доцент, докторант кафедры международного учета и аудита,
Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Генезис формирования финансового механизма корпорации

В статье уточнен генезис финансового механизма корпорации и обоснованы системообразующие факторы с позиции достижения равновесия в процессе стратегического развития.

Ключевые слова: финансы, финансовый механизм, стратегическое развитие, развитие корпораций.

I. BOGATYREV,

Ph.D., associate professor, doctoral student in international accounting and auditing
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Genesis financial corporation mechanism formation

This article discovered the genesis of financial mechanism of corporation. The main backbone factors from the position of strategic development process were analyzed.

Keywords: finance, financial mechanism, strategic development, corporation development.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується накопиченням досвіду керівниками підприємств та встановленням економічної стабільності. З урахуванням фінансової стабілізації процес повільного вдосконалення фінансового управління на рівні господарюючих об'єктів заважає швидкому економічному зростанню.

На сьогодні основною тенденцією є створення корпорацій – форма організації бізнесу, які мають особливості в управлінні фінансовою діяльністю. Фінансові відносини є найважливішою сферою управлінської діяльності в структурі корпорації.

Діяльність корпоративного сектору економіки супроводжується утворенням великої кількості внутрішніх і зовнішніх фінансових і організаційних зв'язків, що вимагають спеціальних методів і прийомів управління ними. Незважаючи на значний прогрес у створенні механізму управління корпоративними фінансами, всі його елементи функціонують з недостатньо високим ступенем ефективності.

Як з позиції вибору стратегії, так і з урахуванням вдосконалення менеджменту особливу увагу в рамках сучасного етапу реформ приділяється управлінню фінансовим механізмом. Корпораціям притаманний найбільш широкий спектр функцій і методів фінансового менеджменту, але, як і будь-який процес, він вимагає постійного вдосконалення. Посилення дієвості такого фінансового механізму виступає ключовою детермінантою інтенсифікації темпів господарської діяльності корпорацій, а також особливою підвалиною вирішення сучасних проблем їх економічного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Фундаментальні основи фінансового механізму корпорацій закладені у працях зарубіжних економістів А. Гроппеллі [1], Р. Манна [2], Э. Майера [2], А. Кульмана [3], Е. Нікбах [1], М. Портера [4], Х. Фольмута [5]. Наукові пошуки у цьому напрямі висвітлені в сучасній вітчизняній економічній літературі, зокрема, у працях М. Артус [6], В. Аранчій [7], І. Бланка [8], І. Зятковського [9], М. Крупки [10], В. Опаріна [11], А. Поддєрьогіна [12] та інших авторів. Проте аналіз сучасної літератури свідчить про перевагу в теорії і практиці фрагментарного аналізу та вибіркового підходу, недостатність теоретичних досліджень з ключових питань формування і розвитку фінансового механізму корпорацій.

Мета статті полягає в уточненні генезису фінансового механізму корпорації та обґрунтуванні системоутворюючих факторів з позицій досягнення рівноваги в процесі стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток економічної думки сприяє еволюції теорії фінансів, в якій не існує єдиного визначення фінансового механізму. Щодо ідентифікації сучасного визначення фінансового механізму як об'єкта наукових досліджень, то полеміка у цій сфері не вщухає й досі і на думку окремих авторів, не припиниться ніколи. Основним аргументом щодо цього є іманентні властивості цього феномену. Водночас проблема чіткого виокремлення дефініції є надзвичайно важливою, адже потребує відповідної регламентації для управління фінансами.